

Hristo Bojčev

PUKOVNIK PTICA

Preveo s bugarskoga
Borislav Pavlovski

Théâtre de Quat' Sous, Québec, Canada

Likovi

DOKTOR
VOZAČ
FETISOV
HAČO
MATEJ
KIRO
DAUD
PEPA

Hristo Bojčev rođen je 5. ožujka 1950. u Orlovezu, mjestasu na sjeveru Bugarske. Godine 1974. diplomirao je strojarstvo na Višem zavodu za strojarstvo u Rousseu. Od 1976. do 1985. radio je kao tehnički direktor i upravitelj tvornice. Godine 1984. premijerno je izvedena njegova prva drama *Ta stvar*. Od 1985. do 1989. pohađao je Studij kazališne umjetnosti i kritike na Nacionalnoj akademiji kazališne i filmske umjetnosti. Godine 1989. na pozornicama širom Bugarske istovremeno je izvedeno četrdeset različitih uprizorenja njegovih drama te je proglašen Dramskim piscem godine. Godine 1990. premijerno je prikazan prvi film snimljen prema njegovom scenariju *Ta stvar*. Iste je godine kao politički satiričar počeo redovito sudjelovati u jednom od najpopularnijih TV-showova u Bugarskoj. Dvije godine kasnije, dobio je dvomjesečnu stipendiju grada Münchena. Godine 1996. dodijeljena mu je državna novčana potpora za snimanje filma *Pukovnik Ptica* i počeo je pisati i voditi vlastiti TV-show. Iste je godine sudjelovao na predsjedničkim izborima u Bugarskoj kao jedan od kandidata za mjesto predsjednika i dodijeljeno mu televizijsko vrijeme ("udarni" termin tijekom trideset dana) iskoristio za satirički politički hepening, te osvojio više od 100.000 glasova, odnosno oko dva posto ukupnih glasova. Na Međunarodnom natjecanju dramskih pisaca British Councila 1997. godine *Pukovnik Ptica* osvojio je Nagradu za najbolji dramski tekst u konkurenciji od 400 dramskih tekstova iz svih krajeva svijeta. Nagradu mu je osobno uručio Harold Pinter. Sljedeće godine

dobio je četveromjesečnu stipendiju Zaklade Heinricha Bolla za rad u Kući Heinricha Bolla u blizini Dürena u Njemačkoj. Iste je godine potpisao ugovor za pisanje scenarija za francuski film *Pukovnik Ptica*. Godine 1999. dodijeljena mu je prestižna talijanska kazališna nagrada za evropsku dramaturgiju.

Hristo Bojčev autor je desetak drama koje su doživjele više od stotinu uprizorenja u Bugarskoj i širom Europe. Napisao je nekoliko televizijskih i filmskih scenarija. Živi u Sofiji i trenutno radi na novim dramskim tekstovima *Pukovnikova žena* i *Orkestar Titanik*.

Njegov posljednji dramski tekst *Pukovnik Ptica* 14 je puta uprizoren u Bugarskoj, po dva-put u Makedoniji (jedno od uprizorenja još je uvijek na repertoaru), Sjedinjenim Američkim Državama (Pittsburg i Los Angeles), Švedskoj (Goteborg) i Njemačkoj (Bonn i Weimar), a po jednom u Austriji (Kazalište m.b.H.), Jugoslaviji (Jugoslavensko dramsko pozorište), Republici Češkoj (Kazalište na Zabradli, na repertoaru), Velikoj Britaniji (The Gate Theatre), Francuskoj (Theatre de la Commune D'Aubervilliers, premijerno prikazan u Avignonu 1999, a nakon prikazivanja u Parizu nacionalna turneja Francuskom 2000), Grčkoj (Nacionalno kazalište Sjeverne Grčke), Kanadi (Quat'sous Theatre), Španjolskoj (Nacionalno kazalište Katalonije, na repertoaru), Rusiji (Sodrujestvo Aktorjov Taganki, na repertoaru), Cipru, Litvi, Rumunjskoj, Turskoj (Istanbulu) i Izraelu (Tel Aviv). Drama je emitirana na BBC-u i Radio France Cultureu, a prava za izvođenje imaju i Norveška i Slovačka.

PROLOG

DOKTOR: Kažu da nema normalnog psihijatra. Možda je to bio razlog zbog kojega sam se odlučio upravo za psihijatriju: često sam zapadao u dugotrajne depresije zbog apsurdnih pitanja o svakidašnjem životu koji se u filozofiji naziva egzistencijom. Da, ja nisam nikada bio siguran u čovjekovo mišljenje. Znam da u svakom sukobu ima mnogo istina, ali nikada nisam bio siguran iza kojeg bih trebao stajati. Taj problem se u psihologiji naziva "Hamletov kompleks".

Rekli su mi u okružnoj psihijatrijskoj poliklinici, u kojoj je vladalo uobičajeno siromaštvo, da imaju hitnu potrebu za mladim i energičnim specijalistom poput mene. Ali, ne baš kod njih, već u podružnici "Sv. Četrdeset mučenika" koja je nazvana po bivšem planinskom samostanu, gdje je boravilo desetak zanimljivih, ali beznadnih slučajeva. "Tamo nema liječničkog rizika - rekoše mi - ali ni liječnika nema."

Putovali smo dugo razrovanim planinskim putem. Planina je postajala sve divljijom i veličanstvenijom, a put sve neprohodniji. Konačno su se na dnu zloslutnog kanjona pojavile samostanske ruševine. Stigli smo u samo srce Balkana.

Veče. Zvuk automobila i svjetlost farova.

VOZAČ: To je samostan. Odmah se vraćam jer uvečer ovdje pada magla, a ima i vukova.

DOKTOR: Kakvih vukova?

VOZAČ: Pravih! Ovdje se kriju dok ne padne snijeg.

DOKTOR: A kad padne snijeg?

VOZAČ: Ima ih još više.

DOKTOR: A kako dostavljaju hranu?

VOZAČ: Nikako.

DOKTOR: Ne razumijem!?

VOZAČ: Razumjet ćeš.

DOKTOR: Živi li ovdje netko drugi osim bolesnika?

VOZAČ: Nisam li ti rekao? Vukovi.

DOKTOR: Do vraga!

VOZAČ: To ti je to. Hajde izlazi...

PRVI ČIN

PRVI PRIZOR

Samostanska soba. Hačo zaneseno čita. Ledima je okrenut prema vratima. Fetisov nepomično sjedi na postelji i beživotnim pogledom gleda kroz prozor. Zarašten je u bradu i kosu. Svi su ogrnuti dekami. Ulazi doktor.

DOKTOR: Dobra večer.

Nitko ga ne pogleda..

DOKTOR (glasnije): Dobra večer.

Bez reakcije.

DOKTOR (više): Dobra večer!

S istim rezultatom.

DOKTOR (više): Jeste li gluhi? Triput sam vas pozdravio s "Dobra večer".

Na drugim se vratima pojavljuje Pepa.

PEPA (pozorno promatra doktora): Poznajemo li se s Carinarnice na Dunavskom mostu?

HAČO (ugledavši doktora): Novi pacijent?

DOKTOR: Ja sam novi liječnik.

HAČO (učtivo): Drago mi je. Bio sam student Kazališne akademije. Može li jedan monolog?

DOKTOR: Maloprije sam rekao "Dobra večer".

HAČO: Oprostite, nisam vas primijetio.

DOKTOR: Iako sam vikao...

HAČO: Totalno sam gluhi, doktore...

DOKTOR (pokazuje na Fetisova): I on je gluhi?

HAČO: Ne znam. Nisam ga nikada čuo da je zucnuo ijednu riječ. Znam samo da se zove Rus.

DOKTOR: Gdje je sestra?

HAČO: Odmaglila je.

DOKTOR: Čime se grijete?

HAČO: Ničime. Spavamo zajedno da bismo se ugrijali.

DOKTOR: Znači, ti si gluhi?

HAČO: Totalno. Granata mi je prasnula u rukama pa sam oglušio...

DOKTOR: A kako to da me sada čuješ?

HAČO: Ne čujem. Čitam s usana. Koliko je sati?

DOKTOR: Devetnaest i trideset.

HAČO: Za pola sata počinju vijesti.

Pepa preračunava nešto cijelo vrijeme nad gomilom papira, šapćući nekakve cifre. Na kraju pada na koljena.

PEPA: 195.375! Bože, oprost mi! *(Nastavlja šaputati nekakvu molitvu.)*

MATEJ *(jako lupka po vratima i više izvana):* Ulazim!

DOKTOR: Netko želi ući.

HAČO: Matej. *(Prema vratima.)* Udi.

MATEJ *(otvara plaho vrata i zastaje do njih):* Ulazim!

HAČO: No, dobro, udi.

MATEJ: Da se nitko nije pomaknuo!

HAČO: Dobro, dobro...

MATEJ: Dobro, ali se ipak mičeš.

HAČO: Evo, prestajem se micati. *(Ostaje nepokretan.)*

Matej ulazi oprezno, provlačeći se sasvim uz zid, promatrajući ostale uplašenim pogledom. Na doktorov korak zastaje ukočeno prestravljen, svijetleći s crvenom džepnom baterijom.

MATEJ: Ne mrdaj! Još jedan pogrešan korak i ne gine ti doživotna robija.

HAČO: Ovo je doktor.

MATEJ: Pred sudom su svi jednaki. *(Zavlači se pod najudaljeniji ležaj.)* Pokrenite se već jednom, ali tako da nitko ne stane na mene!

DOKTOR: O čemu se radi?

HAČO: Misli da je jako mali i boji se da ga netko ne zgazi.

MATEJ: Samo navečer. Danju sam normalan, ali se počinjem smanjivati s dolaskom večeri, smanjujem se i postajem sasvim malen. Poput vrapca. Nosim ovu crvenu bateriju, da me ne bi netko

zgazio u mraku i zbog toga trunuo po zatvorima.
PEPA *(diže glavu sa svojih proračuna):* 380.740!
Bože, oprost mi!

Ulazi Daud s nožem, držeći se za prepone.

DAUD: Odrezet ću si ga.

MATEJ: Idi desno i gledaj kamo hodaš!

DAUD: Odlučio sam, odrezat ću si ga!

MATEJ: Pa reži, ali gledaj kamo hodaš.

DAUD *(ugledavši doktora):* Imamo novoga ludaka?

HAČO: Ovo je doktor.

DAUD: Doktor!

DOKTOR: Da, ja sam liječnik.

DAUD *(se još jače uhvati za prepone):* Doktore, osjećam se loše!

DOKTOR: Boli li te?

DAUD: Još gore! Odrezat ću si ga!

HAČO: Molim te, odreži si ga iznad novina.

Vrata se otvaraju sporo, uz škripu, i na pragu zastaje Kiro, kolebajući se hoće li ući. Na koncu sjeda do glumca.

HAČO: Ne sjedaj do mene. Nemam više ništa. Evo, pogledaj. *(Izvrće svoje džepove.)*

Kiro se premješta do Dauda.

DAUD: Ni ja nemam. Evo. *(I on izvrće džepove. Kiro sjeda na ležaj u kutu.)*

MATEJ *(više odozdo):* Neee! Strpat će te u zatvor.

KIRO: Tamo sam već bio. Nije gore nego ovdje.

DOKTOR *(Kiri):* Od čega bolujete?

MATEJ: Ni od čega. Mi patimo.

HAČO: On je lopov i pijanica.

KIRO: Kradem, ali ne pijem.

DAUD: A samostansko vino?

KIRO: Nisam ga ukrao. Našao sam ga.

MATEJ: A benzin iz džipa?

DOKTOR: Kakvog džipa?

DAUD: Otpisanog. Darovao nam ga je vojni stožer. A dodali su usput i pola tone benzina koji je on zapio.

HAČO: Tišinaaa! Vijesti!

Hačo uključuje televizor, pojavljuje se crno-bijela najava vijesti, ali se ne čuje ikakav ton. Svi gledaju u ekran osim Rusa, koji i dalje nepomično gleda kroz prozor.

DOKTOR (*ih promatra začudeno*): Pa nema tona!?

SVI: Psssst!

DOKTOR (*tih*): Zašto nema tona?

DAUD: Ne radi.

Pojavljuje se spiker koji počinje micati usnama. U istom trenutku Hačo, promatrajući pažljivo spikerove usne, počinje s ozvučivanjem.

HAČO: Dobra večer, dame i gospodo. I danas su nastavljene žestoke borbe na Balkanu. UN je ponovno pokušao prevesti konvoj s pomoći za okupirane zone, ali su ga zadržale protivničke snage...

Zatamnjenje.

DRUGI PRIZOR

DOKTOR (*telefonira*): Halo, halo! Okružni psihijatrijski dispanzer? Halo, gospodine glavni doktore, zovem iz "Sv. četrdeset mučenika". Nema lijekova, nema posteljine, nema odjeće, nema hrane... Molim? Garnizonski darovi? Da, da! Ima konzervi s rajčicama, ali im je istekao uporabni rok. Što? Da ih pojedemo, dok se ne pokvare!? Uopće nema lijekova... potrebni su nam novi lijekovi. Halo, lijekovi? Čujete li me? Dat ću vam popis... Halo? Halo? Halo? (*Očajni doktor, tresnuvši slušalicom, počinje nešto tražiti po svojim džepovima.*)

DOKTOR: Bože!

Doktor otvara kovčeg sa svojim stvarima i nastavlja očajnički tražiti. Netko kuca na vratima.

DOKTOR (*viče*): Ne!

U ordinaciju ulazi Daud, držeći se za prepone.

DAUD: Užas, doktore...

DOKTOR: Zašto?

DAUD: Totalna impotencija!

Doktor nastavlja pretraživati po svojim stvarima, a nakon toga odlazi do ormara s lijekovima.

DOKTOR (*čita etikete na lijekovima*): Luminal, dizepan, valerian... (*Baca nastranu lijekove i nastavlja tražiti.*)

DAUD (*ponavlja*): Totalna impotencija i još gore...

DOKTOR: Od kada?

DAUD: Od ove godine.

DOKTOR: Imaš li ženu?

DAUD: Ne znam... Ako nije pobjegla... Nisam li ti rekao da sam ovdje od ove godine. Totalna impotencija.

DOKTOR: A djece?

DAUD: Šestoro. I vjerojatno ćemo ostati na toliko...

DOKTOR: Nije li to dovoljno?

DAUD: Kad već ne može više.... (*Počinje jecati.*)

Doktore, kakva strašna sramota!

DOKTOR: Oporavit ćeš se.

DAUD: Ooooh! Ja znam tko me može izliječiti, ali ne želi.

DOKTOR: Tko?

DAUD: Pepa s Carinarnice. Samo me ona može izliječiti.

DOKTOR: Kako će te izliječiti?

DAUD: One sve znaju...

DOKTOR: One s Carinarnice?

DAUD: Kurve... Da je pozovem?

DOKTOR: Zar odmah?

DAUD: Pa čeka u hodniku. (*Otvora vrata.*) Uđi! (*Doktoru.*) Recite joj da se pobrine za mene.

Ulazi Pepa umotana u bijelu plahtu poput monahinje. Doktor nastavlja svoju potragu.

PEPA: Sjećaš li me se?

DOKTOR: Odakle?

PEPA: S Dunavskoga mosta. Ti si VOZAČ TIR-a 29-86 A sa sofijskom registracijom. Sve sam vas zapamtila. Obrađivala sam po 15 kamiona dnevno punih pet godina.

DOKTOR: Bila si ženska s Carinarnice?

PEPA: Moglo bi se reći i tako. Svi muškarci me poznaju.

DOKTOR: Svi?!

PEPA: Pet godina po 365 dana iznosi 1.825. Pomnoži to s 15 osoba dnevno - to ti je točno 28.375 osoba. Sve sam dokumentirala. Pepu s Carinarnice poznaju svi muškarci!

DOKTOR: Nisu svi muškarci u tih 28.375?

PEPA: Da, ali kad se taj broj pomnoži s dva iznosi 65.125. Pa kad se taj pomnoži s još dva - dobivamo 195.375. Pa kad se ponovno taj iznos pomnoži s još dva ...

DAUD: 195.375! Da toliko narod može, a samo ja ne mogu!

PEPA: Voda mi je došla do grla...

DOKTOR: Uzimate li lijekove?

PEPA: Kakve lijekove? Nije ovo bolnica!

DOKTOR: A nego što je?

PEPA: Pa, samostan, valjda? Nije li ovo samostan?

DOKTOR: Naravno, ovo je samostan.

PEPA: I ja sam tako mislila. Sada iskupljujem grijeha postom i molitvom. Želim biti kao Majka Tereza. *(Navlači platu preko glave i izlazi.)*

DAUD *(za njom):* Vrati se. Doktor će ti nešto reći...

DOKTOR: Ne sada. Završio sam za danas.

Dok doktor zatvara vrata, netko izvana pokušava ući u ordinaciju.

KIRO *(izvana):* Upomoć! Upomoć!

Na kraju Kiro uspijeva otvoriti vrata i upasti unutra.

KIRO: Tuku me!

DOKTOR: Tuku te zato što kradeš.

KIRO: Ja to ne radim namjerno.

DOKTOR: Je li istina ono o samostanskom vinu?

KIRO: Našao sam ga u podrumu...

DOKTOR: Gdje je sada?

KIRO: Popio sam ga.

DOKTOR: A benzin?

KIRO: Prodao sam ga...

DOKTOR: Kome?

KIRO: Srbima.

DOKTOR: Prešao si granicu u pidžami?!

KIRO: Bio sam u spavaćim kolima... Nisam to napravio namjerno. Evo, danas sam... *(Baca novac na stol.)*

DOKTOR: Čiji je to novac?

KIRO: Od ovih ludaka.

DOKTOR: Vrati im ga odmah.

KIRO: Nema smisla. Ponovno ću im ga ukrasti.

DOKTOR: Onda čuvaj taj novac kod sebe i daj im ga kad im zatreba.

KIRO: Tako sam radio dosada. Evo. *(Vadi papir.)* Od Glumca sam uzeo 700, a vratio mu 580. Od Mateja sam uzeo 1200, a vratio mu 900. Kod mene je sve točno. Jedino sam Pepi dao više, nego sam uzeo od nje...

DOKTOR: Tada čuvaj i moj. *(Traži novac po svojim džepovima.)*

KIRO: Već sam Vam ga uzeo.

DOKTOR: Kada si stigao!?

KIRO: I ovo je, isto tako, Vaše. *(Pružuje mu kutiju s ampulama.)* Nisam na morfiju, već samo na alkoholu. *(Izlazi.)*

Doktor pokušava doći do zraka, da bi se smirio od proživljenog šoka, a potom zaključava vrata, otvara ampulu i zabija si cijelu iglu u ruku. Netko kuca na vratima izvana.

HAČO *(izvana):* Doktore!

DOKTOR *(viče):* Ne!

Doktor posprema iglu i opušta se smiren.

DOKTOR: Sve što sam rekao o sebi je istina, osim jedne stvari - nije istina da sam liječnik. Ja sam naprosto narkoman. Nekoliko puta su me liječili na psihijatriji, a jedini je rezultat bio da sam prešao s heroina na morfij. U klinikama se lakše dolazi do morfija... I još nešto: dok su me neuspješno liječili, pročitao sam sve udžbenike iz psihijatrije. Tako mi je pala na um ideja da se predstavim kao liječnik, da bih si mogao nabavljati morfij. I evo me sada ovdje s lažnom diplomom i zadnjih deset ampula morfija. Nadao sam da ću ovdje pronaći još koju. Ovdje uopće nema morfija i moram čekati prvu dostavu lijekova. Do vraga!

Zatamnjenje. Izvana se čuje Hačov glas.

HAČO: Dobra večer, dame i gospodo. Danas su nastavljene žestoke borbe na Balkanu. UN je ponovno pokušao prevesti konvoj s pomoći u okupirane zone, ali su ga zadržale protivničke snage...

TREĆI PRIZOR

Rus gleda kroz prozor, a doktor, koji je još uvijek pod djelovanjem narkotika, čita njegov bolesnički karton.

DOKTOR (*čita*): "Dimitrije Fetisov, 49 godina. Otac - Rus, majka - Bugarka. Vojno obrazovanje... dobrovoljac u Afganistanu i Bosni. Nije progovorio dvije godine zbog posljedica post-traumatskoga stresnog poremećaja." (*Podiže glavu prema Fetisovu.*)

DOKTOR: Ej, hoćemo li razgovarati?

Fetisov sjedi nepomično.

DOKTOR: Koji je danas datum?

Ista reakcija.

DOKTOR: Pa... Ni ja ne pamtim datume... Što si radio?

PEPA: Vozio je TIR. Crveni kamion s moskovskom registracijom.

DOKTOR (*više*): Halo! Čujete li me?

HAČO: Nakon eksplozije u vojarni ni ja nisam mogao čuti... Naučio sam u stroju. Gledao sam starješinina usta i pratio što rade drugi. Prvo sam naučio čuti "Pozor", a nakon toga "Nalijevo" i "Nadesno". *

Potpuno nepokretan do toga trenutka, Fetisov počinje mehanički izvršavati zapovijedi.

HAČO: Potom "Vježbovnim korakom stupaj", pa "Jedan-dva, jedan-dva..."

Fetisov izlazi s pozornice strojnim korakom... Svi gledaju za njim s divljenjem.

HAČO: Bože, ne samo da čuje, već se i kreće!

DOKTOR: To je vojnički instinkt. Vojnički instinkt je veoma postojan.

HAČO: Do kamo sam stigao?

DOKTOR: Do "Vježbovnim korakom stupaj".

HAČO: Da. I tako sam s "Vježbovnim korakom stupaj, vježbovnim korakom stupaj..." stigao do Kazališne akademije...

DOKTOR: Molim?

HAČO: Da. Prošao sam sve ispite pa su me primili. A nitko nije primijetio da sam totalno gluh.

DAUD: Počinju vijesti!

Doktor skoro spava.

HAČO: Dobra večer, dame i gospodo. Danas su nastavljene snažne borbe na Balkanu. UN je ponovno pokušao prevesti konvoj s pomoći za okupirane zone, ali su ga zadržale protivničke snage... Glasnogovornik UN-a je izjavio da će ove noći početi dostava humanitarne pomoći iz zraka u kojoj će sudjelovati zrakoplovi Britanskih zračnih snaga...

Doktor već spava, drogirano.

DAUD: Ti ponavljaš svaku večer jedno te isto..

HAČO: Ja ne izmišljam vijesti. Prenosim ih takve, kakve jesu.

KIRO: Promijeni barem zarez. Već nas šest mjeseci daviš s istim tekstom...

HAČO: Nije istina. Maločas sam rekao, da će ove noći bacati humanitarnu pomoć iz zrakoplova, a sinoć to nisam rekao.

DAUD: Rekao si.

HAČO: Zrakoplove nisam spomenuo ni s jednom riječju.

KIRO: Meni je u principu svejedno. Ali tekst se mora promijeniti...

HAČO: Vijesti nisu monolozi. Znam bezbroj monologa i mogu vam svaku večer govoriti drugi. Evo, počinjem. Prvi monolog - tragikomičan...

Svi bježe prema vratima.

HAČO: Samo jedan!

Svi trče istodobno prema van. Ostaju Pepa i Daud.

DAUD: Majko! Molim te! Samo me ti možeš spasiti! Terezo moja.

PEPA: Već sam ti rekla! Ne!

DAUD: Samo da legnem do tebe?

PEPA: Ne, sine!

DAUD: Pa znaš da ti ne mogu ništa napraviti...

PEPA: Čak je i misliti grijeh, sine.

DAUD: Ti ne moraš uopće misliti, ja ću sve sam napraviti, majko.

PEPA: Ne!

DAUD: Pomozi mi, bolestan sam. Učini dobro djelo.

PEPA: Ne!

DAUD: Učini dobro djelo i Bog će ti oprostiti. Bog će ti sve oprostiti.

Pepa šuti.

DAUD: Sve će ti oprostiti!

PEPA: Misliš?

DAUD: Mislim. Bog voli grešnike više od pravednika. I doktor je to rekao.

Doktor mrmrlja nešto u snu.

DAUD: Jesi li čula?

PEPA: Sveži mi nešto preko očiju da ne gledam ovaj grijeh.

DAUD: Odmah. *(Veže joj povež preko očiju.)*

PEPA: Sveži i sebi!

DAUD: Svakako! *(Veže povež preko svojih očiju.)*

Drugi bolesnici ulaze na prstima i očekuju s posebnim zanimanjem rezultat.

PEPA *(se križa):* Bože, oprosti mi!

DAUD: Pomozi mi, Bože!

Drugi se bolesnici isto tako križaju s nadom. Njih dvoje se skriva iza kreveta... Kratko iza toga Daud ustaje sav uplakan.

DAUD: Zašto me tako kažnjavaš, Bože, zašto?

PEPA: Zahvaljujem ti, Bože, što si me spasio od ovoga grijeha!

DAUD: Zašto me kažnjavaš, Bože! Zar nisam čovjek, ako sam Ciganin? Vidjet ćeš ti, Bože, tko smo mi, Cigani!

Baca se bijesan na ostale bolesnike.

DAUD: Što gledate? Zna li vi tko smo mi - Cigani! Zna li? Cigani ste vi, a ja sam Rom.

Ej, Rom! Mi Romi smo stvorili Romu. Jeste li čuli za braću Romula i Rema koje je okotila vučica? Pa baš je taj Romul čisti Rom. Po njemu je grad Roma dobio ime. A Romeo i Julija? I taj Romeo je naš. A Roman Polanski? Rimski-Korsakov? Romain Rolland? Rommy Schneider? A CD-ROM? I oni su naši. Mi Romi imamo svoju državu - Romaniju. A na proljeće, na ciganskom saboru u Brašovu, proglasit će me ciganskim barunom. Vidjet ćete vi tada tko sam ja! Vidjet ćete!

Njegov bijes prelazi u plač i on izlazi, tresući se od neutješnog jecanja. Zatamnjenje. Zatamnjenje prelazi u noćnu oluju. Naleti vjetra ispunjavaju pozornicu, sijevaju munje i grme gromovi. Šum oluje se miješa sa zvukom zrakoplova u niskom letu.

DOKTOR: Zima je stigla i snijeg je prekinuo planinske putove. Nitko se nije zainteresirao za nas pa smo tako nas šestoro luđaka i jedan narkoman - ostali zatrpani pod snijegom usred planine. Vijesti s bojišnice nalikovale su jedna na drugu i nisu me zanimala. Imao sam drugi svijet u koji sam mogao pobjeći da bih izbjegao krivnju - nestvaran, ali prelijepi svijet u kojem se moglo živjeti ljudski i gdje su ljudi bili anđeli. Ostalo mi je još samo nekoliko ampula i bio sam prisiljen pronaći novo mjesto na kojem mogu doći do droge. Te je noći oluja bila izuzetna jer je grmjelo u studenom. Cijele noći su se nad samostanom čuli nekakvi, u oluji zalutali, zrakoplovi, ali najne očekivanije je bilo ono što smo sutradan ugledali u samostanskom dvorištu...

ČETVRTI PRIZOR

Jutro u samostanskom dvorištu. U sredini dvorišta - velik sanduk s oznakom UN-a, povezan s padobranom s kojim je vjerojatno spušten. Pojavljuje se Kiro s dva kanistra za benzin. On polako razgleda

dava sanduk sa svih strana.

HAČO: Stoj!

Kiro diže ruke.

HAČO: Gdje si ga ukrao?

KIRO: Bio je ovdje.

HAČO: Sinoć ga nije bilo?

KIRO: Pao je noćas.

HAČO: S neba?

KIRO: Pa čim je s padobranom...

Pojavljuje se doktor.

DOKTOR: Što se ovdje događa?

HAČO: Ukrao je UN-ov sanduk.

KIRO: Nisam. Htio sam ga ukrasti, ali nisam.

Doktor promatra natpise.

DOKTOR: Ovo je humanitarna pomoć za okupirana područja.

HAČO: Jesam li vam sinoć rekao, da će bacati pomoć iz zraka.

KIRO: Okupirana područja su sto kilometara od nas.

HAČO: Zalutali su u oluji.

HAČO: Oni ne prave razliku, jer je za njih sve to Balkan. Rekli su im "Bacaj iznad Balkana" i oni su izbacili.

DOKTOR: Što ćemo s njim...

KIRO: Da ga vratimo UN-u?

HAČO: Sinoć nismo ništa jeli...

Doktor se koleba.

KIRO: Možda ima ozdravljajućih lijekova, morfija... Da otvorim?

DOKTOR: Otvaraj!

Kiro otvara sanduk i najprije vadi svileni barjak UN-a, a pod njim - pakete vojnih odora.

HAČO: Vojne odore.

U tom trenutku utrčava Daud.

DAUD: Doktore, našao sam sanduk s konzer-
vama i čokoladom.

DOKTOR: Gdje?

DAUD: Iza samostana.

Stiže i Matej.

MATEJ (nosi sanduk): Doktore, šuma je puna padobrana!

KIRO: Donesite sve u skladište!

DOKTOR: Ali, ako će ih tražiti?

KIRO: Tko će ih tražiti? Englezi?

Zatamnjenje.

DOKTOR: Morfija, naravno, nije bilo, ali od toga trenutka sam prestao telefonirati Okružnoj psihijatrijskoj poliklinici. Nisam znao tko je bio kriv a tko prav u tom ratu, ali bio sam siguran u to tko je imao koristi od njega - da, to smo bili mi.

PETI PRIZOR

Na sredini sobe - otvoren sanduk sa stvarima. Bolesnici u vojnim odorama, otpasanim i raskopčanim, jedu lakomo iz paketa. Daud se igra s Fetisovim kao s lutkom, odijevajući ga u vojnu odoru. Fetisov je već odjeven, zakopčan i perfektno dotjeran.

KIRO: Gotovo!

HAČO: Stavi mu i kapu!

KIRO (mu stavlja kapu): Evo! Spreman je!
(Zapovijeda glasno.) Po-ZOR!

Fetisov sporo ustaje.

DAVUD: Doista je kao pravi.

KIRO: Hajde da sada malo stupamo.
(Zapovijeda glasno.) Po-ZOR! (Fetisov izvršava zapovijed mehanički.) Vježbovnim korakom stu-
PAJ! Jedan-dva, jedan-dva...

MATEJ: Stu-PAJ u krugu.

Fetisov stupa scenom, a bolesnici pucaju od smijeha.

KIRO: Pozor! Bravo, gospodine pukovniče!

HAČO: Zašto pukovniče?

KIRO: Pa to mu priliči... Ako ne vjeruješ, pitaj njega?

HACI (glasno): Pukovniče Fetisov?

Fetisov trza s glavom.

KIRO: Vidiš li? Pitaj ga ponovno.

HAČO: Pukovniče Fetisov?

FETISOV (*tiho, pokrećući usne mehanički*): Da.

Svi se osvrću, jer su prvi put čuli njegov glas.

HAČO: Progovorio je! (*Ponovno se obraća Fetisovu.*) Pukovniče Fetisov!

FETISOV (*lupa s glavom*): Da!

Svi se previjaju od smijeha. Fetisov se hvata za glavu od uzbuđenja i počinje se ljuljati.

KIRO: Drž' se pukovniče! Pooo-ZOR! Ti si pukovnik Fetisov.

Fetisov ponovno lupa s glavom.

KIRO (*glasnije*): Ti si pukovnik Fetisov!

FETISOV (*se savladava*): Da, to je istina.

Ponovno smijeh.

KIRO (*salutira*): Gospodine pukovniče. Postrojba "Sv. četrdeset mučenika" čeka Vašu zapovijed. Zapovijedajte, gospodine pukovniče.

Fetisov više glasno i oštro.

FETISOV: Po-zor!

Svi drhte, zgranuti.

FETISOV: PO-ZOR!

Ustaju, uplašeni.

FETISOV: U vrstu, zbor!

DAVUD: On doista...

FETISOV: Ne govori u vrsti! Pozor! Vojniče Ivanov?

Hačo se ogledava uplašeno.

FETISOV: Ivanov?

HAČO: Da!?

FETISOV: Čaj!

HAČO: Da, gospodine...

FETISOV (*glasno*): Pukovniče!

HAČO: Da, gospodine pukovniče.

Hačo ulijeva čaj. Fetisov srče glasno, koračajući ispred vrste.

FETISOV: Penev?

KIRO: Da!?

FETISOV: Koliko ima žrtava u posljednjoj bitci?

KIRO: Ja se... ne sjećam...

FETISOV (*glasno*): Pozor! Na koljena za pale žrtve! (*On se ožalošćen, na koljenima, klanja, dok se drugi ogledavaju uplašeno.*) Otpust, pozor. (*Ugleda Mateja pod krevetom.*) A ti, ratniče, zašto si tamo?

MATEJ: Ja ... ja sam veoma malen, gospodine pukovniče.

FETISOV: Čim nosiš odoru nisi malen. Profesija?

MATEJ: Vozač, gospodine pukovniče.

FETISOV: Opet ćeš ti vrtjeti upravljač, vojniče...

MATEJ: Matej Matejev, gospodine pukovniče.

DAVUD (*plaho*): Ja... ja sam bio vodnik, gospodine pukovniče.

FETISOV: Bravo, vodniče...

DAVUD: Šukriev, gospodine pukovniče.

FETISOV: Bravo, vodniče Šukriev. Dobro te se sjećam. Izgleda da ne bi bilo loše da se obriješ, a?

DAVUD: U pravu ste, gospodine pukovniče.

FETISOV: Uostalom, zašto ne ugrijemo kupaonicu, a? Vodniče?

DAVUD: Da.

FETISOV: Pripremite kupaonicu za 18 sati.

DAVUD: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed.

Ulazi doktor, poludrogiran.

FETISOV (*više*): U vrstu, zbor! Pozor!

Doktor gleda šokiran, a Fetisov kreće prema njemu strojnim korakom, salutirajući.

FETISOV (*glasno*): Gospodine doktore, pukovnik Fetisov Vama na usluzi. Ivanov?

HAČO: Da!

FETISOV: Čaj za doktora!

HAČO: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed. (*Ulijeva vrelu vodu koju doktor ispija na eks.*)

Ulazi Pepa. Fetisov lupa potpeticama te blago naklonjen galantno pruža ruku...

FETISOV: Gospođice, Vama na usluzi.

Pepa pada.

Zatamnjenje.

ŠESTI PRIZOR

Zajednička soba.

DAUD: Čuvaj se i slušaj vodnika. Uredite krevete kao po špagi. To je pukovnikova zapovijed.

HAČO: On je luđak, zar ne shvaćaš?

DAUD: Luđak, ali opasan. I jak.

MATEJ (*pod krevetom*): Prodi tamo desno. Prodi tamo desno i pazi kamo staješ s tim cokulama. Ako staneš na mene, završit ćeš pred vojnim sudom.

KIRO: Spavaonica je postala lijepa. Pukovniku će se svidjeti.

DAUD: Nisam ga čuo da je riječ progovorio, a bio je pukovnik. Doista. Tko je jednom zapovijedao, taj će ponovno zapovijedati. Nategni to da bude kao po špagi!

KIRO: Nije progovorio tri godine. Samo šuti, promatra i izvodi zaključke. Nismo uopće znali s kakvim smo čovjekom živjeli...

DAUD: Diplomirao je na Generalštabnoj akademiji u Moskvi. I skoro je sudjelovao u Drugom svjetskom ratu...

KIRO: Jeste li vidjeli doktora? Ništa nije rekao. Popio je čaj i izašao.

DAUD: Doktor!? Što doktor može reći kad stoji pred pukovnikom Tamanske divizije.

HAČO: Tamanske!?

DAUD: Baš te. Za vrijeme Gorbijeva puča bio je u Tamanskoj diviziji. Osobno je zapovijedao udarnom tenkovskom brigadom, uhitio dvojicu pučista i iznio ih iz Kremlja umotane u perzijske čilime.

HAČO: Odakle to znaš?

DAUD: Čuo sam od njega.

MATEJ: Lažeš. Pukovnik nikada ne govori o sebi.

U tom se trenutku čuje Fetisovljev glas.

FETISOV: U vrstu - zbor za večernju provjeru!

DAUD: U vrstu - zbor! Žurno!

Trojica se brzo postrojavaju, dok se Matej sklupča pod krevetom.

DAUD: Gospodine pukovniče, vrsta je spremna.

FETISOV: Na de-sno ravnaj - se! Po-ZOR!

Počni provjeru! Vodniče?

DAUD: Ovdje.

FETISOV: Ivanov?

HAČO: Ovdje.

FETISOV: Penev?

KIRO: Ovdje.

FETISOV: Matejev?

MATEJ (*pod krevetom*): Ovdje.

FETISOV (*strogo*): Zašto nisi u vrsti, Matejev?

MATEJ: Bojim se da me netko zgazi, gospodine pukovniče.

FETISOV: Vojniče Matejev, u vrstu - zbor!

MATEJ: Ne mogu! Strah me je, shvatite. Evo, cio se tresem.

FETISOV: Matejev, u vrstu - ZBOR! Ja preuzimam odgovornost, pukovnik Fetisov.

MATEJ: Hoću, ali ne mogu... Molim Vas! Tako sam malen, tako sam malen! (*Plače.*)

FETISOV (*oštro i glasno*): Vojniče Matejev, po-ZOR!

Matej polako ustaje, drhteći.

FETISOV: POOO-ZOOOR!

Matej se instinktivno smiruje.

FETISOV: Postrojba, vježbovnim korakom stupaj!

Matej podiže s mukom nogu i sporim koracima zauzima mjesto u stroju.

FETISOV: Vojska, gospodo, postoji otkada postoji čovječanstvo, a stroj postoji otkada postoji vojska. Svaka vojska se čeliči u vojničkom stroju i dok si u stroju nitko ne može zauzeti tvoje mjesto jer se u tom slučaju stroj raspada, a raspadne li se stroj - raspada se i vojska. Velike vojske su pobjeđivane zbog raspada stroja a male vojske su pobjeđivale zahvaljujući zdravim strojevima. Ali stroj, gospodo, nije samo stroj s vojnicima. Stroj je i u nama samima. I kad se raspadne taj stroj u nama, čovjek prestaje biti čovjekom. Stroj u nama čeliči svakog čovjeka, svako društvo, svaku vojsku, zato što je duh jedne vojske, naime, u unutarnjem ustroju svakog njezinog vojnika u stroju. Je li jasno?

SVI: Da, gospodine pukovniče.

FETISOV: Na de-sno ravnaj - SE! Pooo-ZOR!
Na li-jeee-vo! Na deee-sno! Gospodo vojnici,
po-zdrav!

SVI: PO-ZDRAV, gospodine pukovniče!

Zatamnjenje.

DOKTOR (*prelistava udžbenik*): Za mene je Fetisovljev slučaj bio u principu sasvim jasan: teška šizofrenija je poprimila paranoični oblik. To se u psihijatriji naziva "defanzivna faza". Ali kroz nekoliko dana su se i drugi bolesnici počeli mijenjati jer su se zarazili pod njegovim utjecajem. Umjesto nekadašnjih strašila sada su u samostanskom dvorištu svježje obrijani, čisti i uredni komandosi. Pokreti su im postali energičniji, a replike - kratke i jasne. Fetisov je neosporno postigao, pod utjecajem bolesti, onu uvjerljivost i volju kojom se podčinjava i tjera sve okolo sebe na nesvjesno i bespogovorno prihvaćanje njegove duhovne moći...

SEDMI PRIZOR

Doktorov monolog se prepliće sa zvukovima jutarnje vojničke trube. Iz daljine dopire Fetisovljev jaki glas: "Jedan-dva, jedan-dva..." i u dvorištu se pojavljuju trkači koji su goli do pojasa.

DAUD: Pojačaj tempo! Trčecim kora-KOM na-PRIJED! Trkom na-PRIJED!

HAČO (*Kiri*): Sada već izgledamo kao pravi luđaci...

FETISOV: Ne govori, diši ritmično! Jedan-dva, jedan-dva... Stoj! Opremu-UZMI! Odjeni odore! Tako... Na de-SNO ravnaj-SE! Pozor! Na mjestu ODMOR... Današnji raspored radnog vremena je sljedeći: do objeda - čišćenje dvorišta, nakon objeda od 14 do 16 sati - počinak. Od 16 do 20 - vrijeme je za slobodne osobne djelatnosti i večeru, a poslije 20 sati - za televiziju i počinak. Jasno?

SVI: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed!

FETISOV: Ima li drugih prijedloga? Nema...
Drugo: od danas počinjemo s redovitom

unutarnjom dežurstvenom službom za održavanje spavaonica i kuhinje. Ivanov?

HAČO: Da.

FETISOV: Počinjemo od tebe.

HAČO: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed.

FETISOV: Dalje... Gospodo, imamo, kako da kažem, jedan delikatan problem. Stjecajem okolnosti s nama živi jedna dama. Sami shvaćate, da je moramo preseliti u zasebnu sobu.

DAUD: Ali tamo nema peći...

FETISOV: Da, u pravu si. Vodniče, pobrinite se za pećicu i za drva u sobi gospođice Antonove.

DAUD: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed. Matejev! Peć i drva! Trkom!

FETISOV: Nisam završio...

DAUD: Otpust! Na de-sno ravnaj - se, po-zor!

FETISOV: Ima znakova da nestaju stvari iz noćnih ormarića. Molim izvršitelja toga prekršaja da ih vrati na svoje mjesto.

KIRO: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed!

FETISOV: Ponovi li se taj slučaj, izvršitelj će biti lišen prava nošenja vojne odore. Jasno?

KIRO: Ako se u vojarni ne krade, kakva je to vojarna?

FETISOV: I posljednje - o našem zdravlju brine jedan pošten i visokokvalificiran čovjek. Svi znamo da je riječ o doktoru. Pridržavajte se svih njegovih instrukcija i prepisanih lijekova i, isto tako, odajte mu kod svakog susreta dužno poštovanje.

DAUD: Gospodine pukovniče! Doktor!

FETISOV: Na des-no ravnaj - SE! Po-zor!
Pozdrav na de-sno!

Pojavljuje se, sa zaletom, doktor. Fetisov iskoračuje i podnosi prijavak, salutirajući.

FETISOV: Gospodine doktore! Svi su na broju i spremni za pregled. Doktor neprimjerenog koraka pristupa postrojbi, a pukovnik ga prati po vojničkom običaju jedan korak iza njega.

DOKTOR: Pozdrav.

SVI: Pozdrav, gospodine doktore.

DOKTOR: Imaš li pritužbi na nešto?

HAČO: Nemam, gospodine doktore.

DOKTOR: Petrov?

KIRO: Nemam.

DOKTOR: Matej?

MATEJ: Nemam, gospodine doktore.

DOKTOR: Primijetio sam da više ne spavaš pod krevetom!

MATEJ: U stroju se osjećam dobro, gospodine doktore.

DOKTOR: Veoma dobro. Znači da sam suvišan. Samo hrabro, borci!

FETISOV: Potrudit ćemo se, gospodine doktore. Na des-no ravnaj-se! Pozor! Za doktora - hura!

Zatamnjenje.

DOKTOR: Sudbina mi pruža rijetku priliku - da budem svjedokom socijalno-psihološkog eksperimenta koji se odvija preda mno. Na kraju krajeva, nije li svako društvo igra s određenim pravilima kojih se samo luđaci ne pridržavaju. Znači da više nisu ljudi. Naprotiv, može se reći da naprosto cvjetaju. Odlučio sam ne uplitati se i pustiti da taj proces ima prirodni samorazvoj. Počeo sam voditi bilješke o svojim opažanjima. Htio sam razraditi ideju o odgovarajućem obliku terapije te je patentirati. Možda bih na taj način zaradio toliko da se mogu ponovno vratiti na heroin. O, Bože! Droga! Droga! Droga!!! (*Zabija si iglu u ruku.*)

OSMI PRIZOR

PEPA: Dobar dan.

DOKTOR: Dobar dan. Sjednite.

PEPA: Namjeravam napustiti samostan.

DOKTOR: Napustiti samostan?

PEPA: Da.

DOKTOR: A kamo ćete otići?

PEPA: Stupit ću u vojsku. Vojsci su uvijek potrebne žene. Zar nisi čuo za Majku Hrabrost?

DOKTOR: Čuo sam, naravno da sam čuo.

PEPA: Želim postati poput nje. I tamo, na bojnopolju, riskirajući svoj život, iskupit ću svoj grijeh. Previjat ću ranjenike i podizati im moral.

DOKTOR: Zasada nema ranjenika.

PEPA: Bit će ih.

DOKTOR: Hoće. To je plemenito, ali još uvijek teško primaju žene u vojsku.

PEPA: Razgovarala sam s pukovnikom i on mi je rekao da će me primiti.

DOKTOR: Eh, ako je pukovnik rekao...

PEPA: Sutra moram predati dokumente.

DOKTOR: Kome?

PEPA: Pukovniku.

DOKTOR: Pa da, naravno...

PEPA: Trebali biste mi izdati liječničku potvrdu da sam zdrava.

DOKTOR: Zašto liječničku potvrdu?

PEPA: Tako je rekao pukovnik.

DOKTOR: Naravno. Evo...

PEPA: Ako može u dva primjerka... To je pukovnikova želja.

DOKTOR: Dobro. Evo još jedan primjerak.

PEPA: Nisu potpisani!

DOKTOR: Zar? Pa doista... Evo i potpisa.

PEPA: A pečat...

DOKTOR: Pečat nije potreban.

PEPA: Ali, to je pukovnikova želja.

DOKTOR: Naravno, ako je to pukovnikova želja... Evo i pečata.

PEPA: Znači da sam zdrava, zar ne?

DOKTOR: Naravno.

PEPA: A zašto je onda glavni liječnik rekao da sam luda?

DOKTOR: Svatko može pogriješiti.

PEPA: Znači li to da je pogriješio?

DOKTOR: Svakome se dogodi.

PEPA: Poslat ću mu sada jedan primjerak da me ne vrijeđa drugi put.

DEVETI PRIZOR

FETISOV: I tako, pregledajmo raspoloživa materijalna sredstva. Ivanov?

HAČO (*pregledava popise*): Raspoložemo s količinom hrane u obliku konzervi i voćnih sokova koja će trajati godinu dana.

FETISOV: Vodniče?

DAUD: Odjeće imamo za oko deset godina.

FETISOV: Zasad je dosta. Penev?

KIRO: 84 njemačke marke i 24 dolara te 45 milijuna u starim srpskim dinarima.

FETISOV: Što ćemo sa starim srpskim dinarima?

KIRO: Ukrao sam ih prije zamjene...

FETISOV: Bilo bi bolje da su novi.

KIRO: Više ne kradem, gospodine pukovniče. No, ako izdate zapovijed...

FETISOV: Matejev? Kako stojimo s prijevoznim sredstvima?

MATEJ: Raspoložemo s džipom u ispravnom stanju, ali bez guma.

KIRO: Imao je gume, ali...

FETISOV: Za tjedan dana mora imati gume.

KIRO: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed.

MATEJ: Nemamo ni benzina.

FETISOV: Za tjedan dana mora biti benzina.

KIRO: Da, gospodine pukovniče, na zapovijed.

HAČO: Gospodine pukovniče, dozvolite da se obratim.

FETISOV: Slušam Vas.

HAČO: Počinju vijesti!

DAUD: Zauzmite mjesta za vijesti!

Sjedaju pred televizor.

HAČO: Dobra večer, dame i gospodo. Jake borbe su nastavljene i danas. Konvoj s humanitarnom pomoći UN-a ponovno je bio zaustavljen. Glasnogovornik UN-a je izjavio da će se obnoviti dostava humanitarne pomoći iz zraka noćnim letovima Britanskih zračnih snaga.

FETISOV: To je dobro...

KIRO: Čak, veoma. Ako ponovno pogriješe...

HAČO: Zemlje članice NATO saveza izjavile su da će u slučaju nastavka balkanskoga sukoba poduzeti odlučne mjere za očuvanje europske sigurnosti. Glasnogovornik NATO-a je objavio da su molbe za članstvo u ovom savezu podnijele gotovo sve države bivšega Istočnoga bloka...

FETISOV: Jedini je zaključak da se treba pridružiti NATO savezu.

DRUGI ČIN

PRVI PRIZOR

Pepa u vojnoj odori.

DAUD: Molim te. Samo da probam.

PEPA: Ne!

DAUD: Molim te kao ratnoga druga.

PEPA: Ne!

DAUD: Osjećam se bolje. Samo da probam jesam li ili nisam bolje.

PEPA: Slušaj, ako ne prestaneš, reći ću pukovniku.

DAUD: Zašto opet pukovniku?

PEPA: Zašto? Jer ovdje vlada vojna disciplina.

DAUD: Zar ne služiš Bogu? On će ti sve oprostiti.

PEPA: Sada služim NATO savezu, a NATO ne oprašta.

DAUD: A Dunavski most?

PEPA: Mostovi koji vode prema prošlosti su srušeni, gospodine vodniče.

Pepa se važno udaljava. Pojavljuje se doktor.

DOKTOR: Kako si?

DAUD: Bolje sam doktore. Što treba vojniku? Najesti se, naspavati i ako nešto padne... Ali ne pada.

Utrčava zadihani Hačo.

HAČO: Gospodine doktore, pukovnik Vas poziva na sastanak štaba.

DOKTOR: Zar već ima i štab?

HAČO: Jasno, gospodine doktore.

U tom trenutku se oglašava prodoran zvuk sirene. Hačo i Daud se bacaju na tlo.

DAUD: Lezi, doktore! Zračna uzbuna!

Zatamnjenje.

DRUGI PRIZOR

Sastanak štaba održava se u dvorištu, gdje je postavljena kabina za tajno glasovanje koja je napravljena od vojnih deka.

DAUD: Dolazi doktor!

FETISOV: Na de-sno ravnaj se! Pozor! Pozdrav na lije-vo!

Stiže doktor.

FETISOV: Zapovijedajte, gospodine doktore. Možemo početi. (*Obraća se svima.*) Braćo! Proteklo je mjesec dana otkad nam je nebo poslalo svoj dar, kao što je Bog poslao manu nebesku ljudima koji su izgubili vjeru. Tada smo umirali od gladi i studeni pa smo taj dar civilizirane Europe primili u obliku odjeće i hrane. Ali danas, mudriji za proteklo vrijeme, možemo već mirno reći, da to nije bio samo humanitarni čin nego nešto više od toga. Bio je to znak milosrđa Gospodinova i poziv da ujedinito snage s njim. Zbog toga, nakon dugog razmišljanja, predlažem:

Prvo: proglašavam našu vojnu jedinicu, računajući od danas, dijelom UN-a.

Drugo: proglašavam ovo područje na kojem je smještena naša jedinica posebnim europskim teritorijem ovdje na Balkanu gdje su obvezni europski standardi života i međusobnih odnosa.

Treće: moramo uspostaviti vezu s europskim administrativnim strukturama i pridružiti im se kao europska enklava na Balkanu.

Ima li drugih prijedloga? Nema. Predlažem da pristupimo tajnom glasovanju, i u slučaju pozitivnog rezultata potpišemo osnivački dokument. Bijeli listići su "za", a "crni" - "protiv".

Zapečaćuje praznu kartonsku kutiju za čokoladu i unosi je u "tamnu prostoriju".

FETISOV: Na de-sno ravnaj-se! Pozor!

DAUD: Na de-sno ravnaj-se! Pozor!

FETISOV: Prema glasačkoj kutiji - stupaj!

Svi glasuju jedan za drugim.

FETISOV: Gospodine doktore! Vi, iako civil, dijelite s nama cijelo vrijeme naše muke i

radosti, pa je red da i vi glasujete. Zato Vas molim u ime cijeloga ratnog kolektiva izvolite vi započeti.

Nakon napetog kolebanja doktor ustaje i kreće sporo prema glasačkoj kutiji. Svi očekuju rezultat glasovanja sa suspregnutim dahom. Doktor izlazi iz kabine. Fetisov svečano skida pečat s glasačke kutije i glasno objavljuje rezultat.

FETISOV: Svi su glasovali "za". A sada ćemo službeno objaviti prve dvije točke našega programa iz ovoga dokumenta.

DAUD: Na de-sno ravnaj-se! Pozor!

FETISOV: Na temelju provedenoga tajnog glasovanja, MI proglašavamo našu vojnu jedinicu dijelom sastava UN-a, a pripadajuće područje posebnim evropskim teritorijem na Balkanu! Ovo je naš osnivački dokument. *(Podiže visoko list papira.)*

DAUD: Ura!

Odjekuje glasno "ura" dok Pepa polako podiže na jarbol plavi svileni barjak UN-a. Nakon toga Daud i Kiro dovlače zapreku na pozornicu.

FETISOV: Od danas će se odavde pa nadalje protezati naša državna granica. Za graničarku postavljam vojnkinju Antonovu.

DAUD: Stižu kamioni NATO-a.

PEPA: Ni u ludilu!

FETISOV: Smiri se! Vozači NATO saveza imaju drugačiji moral... Bože, dosada smo realizirali prve dvije točke našega programa. Preostaje posljednja, ali najvažnija i najteža točka - uspostavljanje kontakta s europskim administrativnim strukturama i integracija s njima. Očekujem Vaše prijedloge o načinu uspostavljanja kontakta.

Počinje duga šutnja. Konačno Doktor diže ruku.

DOKTOR: Gospodine pukovniče, mogu li uzeti riječ?

FETISOV: Da, gospodine doktore, na zapovijed.

DOKTOR: Ja znam, da svi razmišljate o telefonu u mojoj ordinaciji, ali smatram da bi njegova upotreba, čak i za sasvim odgovarajuću svrhu, bila u najmanju ruku lakomisljena. Taj

telefon bit će vjerojatno prislušivan i mi ćemo zbog toga postati žrtve insinucija i spletki prije negoli ostvarimo stvarnu podršku Zapada.

FETISOV *(nakon dulje stanke):* Ja smatram da je doktor apsolutno u pravu. Telefon kao mogućnost otpada. Drugi prijedlozi?

HAČO: Za vrijeme rata korišteni su poštanski golubovi.

FETISOV: Da. To je istina.

MATEJ: Iskoristimo i mi ptice selice. Upravo lete golema jata na jug.

FETISOV: To je nekakvo rješenje. Da, koristeći tisućugodišnja ratna iskustva, poslat ćemo stotine poruka po pticama. Jedna od njih će stići do primatelja.

HAČO: A odgovor? Na koji način će nam odgovoriti?

DOKTOR: Naravno, također uz pomoć ptica.

FETISOV: Od sutra počinjemo slati poruke.

Zatamnjenje.

DOKTOR *(vodi bilješke):* Ogromna jata ptica letjela su iznad planine, a mi smo ih noću lovili mrežama kad su se spustile zbog odmora između dva leta. Obavljali smo to veoma pažljivo da ih ne bismo ranili, a za noge smo im privezivali stotine poruka koje smo slali u Europski parlament u Strasbourgu, u UNESCO i pitaj Boga kamo sve nismo. Ptice su odljetale na jug, prema Grčkoj, a velika većina još dalje, čak do Južne Afrike, kao što je tvrdio Hačo. Pukovnik im je objasnio, da UN ima motritelje posvuda te će poruke stići do svojih primatelja.

TREĆI PRIZOR

Svatko drži po jednu pticu i privezuje poruku oko njezine noge.

DAUD: Ključaju... Isključale su mi ruke.

HAČO: Ključaju zato što ne znaju da su nam namjere plemenite. Kad ih pustimo, tada će shvatiti, da su nam namjere bile plemenite i neće nas više ključati.

DAUD: Mislim si ja tako, kamo će ta ptičica odletjeti, mamu joj njezinu!?

MATEJ: Ne psuj ptice. Psovati ptice je grijeh.

KIRO: Zašto?

MATEJ: Zato što je čovjek postao od ptice.

KIRO: Čovjek je postao od majmuna.

DAUD: Čovjek da, ali vodnik ne. Vodnik je postao od običnog vojnika.

KIRO: Za vodnika ne znam. Ali čovjek je postao od majmuna.

MATEJ: Da, ali majmun je postao od sisavca, a sisavac je pak postao od ptice. Tako je čovjek postao od ptice i jednog se dana može ponovno pretvoriti u pticu.

HAČO: Zašto baš u pticu?

MATEJ: Zato što samo ptice i čovjek mogu letjeti. Ptice sa svojim krilima, a čovjek - sa svojim duhom. A osim toga je ptica plemenito stvorenje i usprkos tome što je tako mala, sposobna je za golemi podvig - prenijeti našu poruku tisućama kilometara i spasiti nas.

HAČO: Svako je biće, malo ili veliko, sposobno za podvig.

MATEJ: Tako jest i nije baš tako. Jer jedan veliki podvig koji je ostvarilo neko malo biće postaje još neizmjernije veći.

DAUD: Jesmo li svi spremni?

SVI: Spremni smo.

DAUD: Onda ih pustimo.

SVI: Pustimo ih.

Odlaze do otvorenog prozora.

DAUD: Na de-sno ravnaj-se! Po-zor! Spreemni! Tri-četiri! Puštaj!

SVI: Puštaaaaaaj!

Čuje se lepet krila i svi dugo gledaju za pticama u letu.

KIRO: Odletjele su...

DAUD: Čovjek je možda postao od ptice, ali nije poput njih, jer ptica uvijek može odletjeti kamo želi, a mi bismo zauvijek ostali ovdje da nije bilo pukovnika.

HAČO: To znači, da i čovjek može poletjeti, ako poželi.

KIRO: Pukovnik može letjeti. Vidio sam ga sinoć na svoje oči.

MATEJ: Ti si lud.

KIRO: Znam. Ali, vidio sam ga. Mahao je krilima na mjestu i tada se polako odlijepio od tla, podigao na metar visine, stajao tako pola minute i ponovno se prizemljio.

HAČO: Bio si pijan.

KIRO: Više ne pijem. Rekao sam vam čistu istinu.

MATEJ: A zašto nije odletio, kad već može letjeti.

KIRO: Zato što nas ne želi napustiti. A možda želi i nas naučiti.

MATEJ: Ponekad me navečer uhvati strašna želja da postanem malen i da se priljubim uz neku veliku pticu i poletim. Da letim dugo, veoma dugo, i doletim čak do TAMO te im predam našu poruku. A ONI bi, kad me vide koliko sam malen, rekli: "Kako je tako maleno biće uspjelo preletjeti ovako golemu razdaljinu?" A ja bih im odgovorio: "Uspio sam zbog mojih prijatelja koju nisu, iako golemi, manje nesretni od mene." Tada bi me oni upitali: "Zašto su nesretni?" i ja bih im odgovorio: "Jer su ludi, a luđake kod nas nitko ne shvaća ozbiljno."

Doktor se tiho udaljava.

ČETVRTI PRIZOR

Pepa je zagrlila pticu koja je gurnula glavu pod krilo i polako je ljulja, pjevajući joj dječju uspavanku s kojom djeca uspavljuju piliće.

PEPA (pjeva): Spavaj, spavaj, ptiču
majka ti je ptica
a otac lisica...

Prolazi Fetisov.

FETISOV: Živjeli, gospođice! Pukovnik Fetisov Vama na usluzi.

PEPA: Pssst! Tiho! *(Ostavlja usnulu pticu.)*
Zaspala je...

FETISOV: Da, doista...

PEPA: Ptice idu rano spavati.

FETISOV: Da... Nisam obraćao pozornost.

PEPA: I spavaju dok se ne probude same, inače prestaju pjevati.

FETISOV: Zanimljivo...

PEPA: O čemu sada sanja? Sigurno sanja da je već u toplim krajevima... A tamo je sigurno čeka netko pa neće biti osamljena... Ptice žive u parovima...

FETISOV: Da, da... O tom se sigurno učilo u školi...

PEPA: Tako nešto se ne uči...

FETISOV: Danas je lijepo vrijeme...

PEPA: Da, da.

FETISOV: I sunčano je...

PEPA: Da.

FETISOV: Jučer nije bilo loše...

PEPA: Nije bilo.

FETISOV: Da... Ne zna se uopće kakvo će biti sutra.

PEPA: Tako je... Ne zna se za sutra.

FETISOV: Možda će ovakvo biti cijeli tjedan...

PEPA: Možda, možda...

FETISOV: To kad jednom krene... Ide samo od sebe.. Lijepo je, dok ne postane loše.

PEPA: Tako je.

FETISOV: A poslije se opet popravi... E, hajde do viđenja.

PEPA: Do viđenja. I oprostite...

FETISOV: Nema na čemu!

PEPA: Ali... Vi baš znate voditi lijepe razgovore, a ja...

FETISOV: Kakve razgovore?

PEPA: Pa o vremenu... I o drugim stvarima...

FETISOV: O, nije to ništa... To je tako lagano da ću i vas naučiti...

PEPA: Bit ću vam veoma zahvalna.

FETISOV: Nema na čemu. Dozvolite mi da se povučem, gospođice! (*Salutira i odlazi.*)

Pepa uzima usnulu pticu, zagrli je te se rasplače.

PEPA: Bože, samo da ga ne unište vlast i slava! Vlast i slava najlakše uništavaju muškarce.

Zatamnjenje.

DOKTOR: Počeli smo čekati odgovor na poruke poslone po pticama. Cijelog dana je u

dvorištu netko dežurao, promatrajući nebo, dok su ostali vrebali ptice s porukama ostavljenim po stijenama i drveću. Ponekad su sa sjevera stizala ogromna jata koja su se nizala kao u defileu. Tada su svi izlazili na mjesto za obuku i promatrali nebo ne bi li se neka ptica odvojila i prizemljila kod nas. Svima su oči prosuzile od pozornoga gledanja...

PETI PRIZOR

Svi su na mjestu za obuku i gledaju u nebo, oponašajući ptičje glasanje. Odjeća i lica su im prekrivena s ptičjim izmetom. S vremena na vrijeme na njih pada ptičji izmet. Pepa je pod kišobranom.

KIRO: Gledajte, gledajte! Stiče novo jato. Bože, nebo je pocrnilo od ptica...

DAUD: Lezi!

Svi se skrivaju dok pada "kiša" ptičjeg izmeta.

HAČO: Pogledajte onu sedmu u četvrtom redu desno. Izgleda da ima nešto na nozi?

DAUD: Vidite li onu koja leti izvan jata? Leti li niže od drugih? Znači da je nečime opterećena?

HAČO: Možda nosi poruku? Ne, ne... Leti iznad drugih.

PEPA: Stiče još jedno jato sa sjeverozapada. Još veće.

DAUD: Lezi!

Svi se ponovno skrivaju dok pada "kiša" ptičjeg izmeta.

HAČO: Doista, ali to su gavrani!

MATEJ: Još bolje! Gavrani su najinteligentnije ptice.

FETISOV: Gavrani su jaki i mogu prenijeti bilo koju poruku. Jako pazite na to hoće li se neki odvojiti od jata!

HAČO: Gledajte, dva jata su se spojila!

MATEJ: Nije istina! Tako to izgleda odavde, ali ona lete na različitim visinama i nikada se ne mogu spojiti. Svako jato ima svoj poseban koridor.

DAUD: Kad bi sada neka ptica s gornje rute htjela prizemljiti kod nas s porukom, donje jato joj to ne bi dopustilo...

MATEJ: Nije istina! U takvom slučaju će joj otvoriti koridor. Gledajte pažljivo hoće li presjeći zračni koridor.

KIRO: Zašto gledamo na sjever kad su nam poruke otišle na jug? Morali bismo gledati na jug.

DAUD: Doista! To je istina! Moramo gledati na jug. Na de-sno ravnaj-se! Po-zor! Na lije-vo krug!

Svi se okreću prema jugu i ponovno dižu glave prema nebu.

HAČO: S juga ne stižu ikakve ptice?

MATEJ: Doista?

KIRO: To je sasvim jasno. Preko zime ptice lete na jug, a ne na sjever...

FETISOV: NATO može dobiti poruku na jugu, a poslati je sa sjevera. Jer su tehničke komunikacijske mogućnosti neograničene.

HAČO: Znači da može doći i sa sjevera.

KIRO: Jasno je da će stići sa sjevera. Koja ptica je luda poput nas da leti zimi na jug.

DAUD: Na de-sno ravnaj-se! Po-zor! Na lije-vo krug!

Svi se ponovno okreću prema sjeveru.

Stižu dva nova jata.

HAČO (plačući): Bože, tako mnogo ptica a niti jedna ne slijeće kod nas!

PEPA: Samo se smirite! Ne očajavajte! To su milijarde ptica. Ako su poslali samo tisuću poruka, znači da svaka milijuna ptica nosi poruku. A dosad nas je tek pola milijuna preletjelo...

MATEJ: Vidite li onu koja izvodi lupinge? Vidite li je?

SVI: Gdje?

MATEJ: Paaa tamo. U sredini drugoga jata.

PEPA: Ta nam želi privući pažnju, zar ne shvaćate?

HAČO: Doista. Bar tako djeluje.

MATEJ: Tako je. Pogledajte! Pa ni jedna druga ptica ne izvodi lupinge osim nje.

HAČO: Gledajte! Gledajte! Odvojila se od jata.

MATEJ: Eno, slijeće.

DAUD: Prema šumi! Leti prema šumi.

HAČO: Više se ne vidi. Sigurno je sletjela.

Hajdemo je potražiti.

KIRO: Gdje?

HAČO: U šumi, gdje drugdje...

KIRO: Kako ćemo je pronaći u šumi? Šuma ima tisuću hektara.

MATEJ: Sama će nam se javiti.

KIRO: Svi smo mi ludi, ali ti si totalno... Kako će nam se ptica javiti?

FETISOV: Izdresirali su je.

KIRO: Pa možda u tom slučaju...

DAUD: U šumu! Trčecim korakom naprijed!

SVI: U šumu! U šumu!

DAUD: Naprijed!

Zatamnjenje.

DOKTOR: Ta ptica je možda nosila nekakvu poruku, ali mi je nismo pronašli, jer se spustila magla. Tražili smo je u magli sve do večeri, ali se sigurno izgubila jer nam se nije javila. Sljedećih dana se već smanjio broj jata, ali poruka i dalje nije stizala. Pukovnik je bio potišten, iako to nije ničim pokazivao. Stupanje po poligonu za obuku i vojne vještine nastavljali su se svakodnevno, iako je shvaćao da ne možeš beskrajno dugo pripremati vojsku a da je nekamo ne povedeš. Nastavljali su čekati poruku, a u tom se očekivanju dogodio neugodan incident.

ŠESTI PRIZOR

Kiro i Daud se probijaju u mraku.

DAUD (šaptom): Penev?

KIRO: Da.

DAUD: Gdje si?

KIRO: Ovdje.

DAUD: Puzeći naprijed!

KIRO: Krećem.

DAUD: Lezi! Ovdje je. Tako veliku pticu nisam vidio nikada u životu.

KIRO: Jesi li siguran?

DAUD: Siguran sam. Vidio sam je kad je ušla.

KIRO: Kakva je bila?

DAUD: Izgleda ženska...

Čuje se lepet ptičjih krila.

DAUD: Eto, jesi li je čuo?

KIRO: Čuo sam je.

DAUD: Nisam li ti rekao. Velika je! Sama je došla, nisam je zvao - znači da nešto traži...

KIRO: Želi uspostaviti kontakt. Zatvori prozor!

DAUD: Sve sam zatvorio. Ti pazi na vrata, a ću je pretražiti zbog poruke.

KIRO: Počinje se od leđa. Pretraži je odzada.

DAUD: Znam.

KIRO: Prišuljaš se odzada i pretražuješ.

DAUD: Ne podučavaj vodnika.

KIRO: Ako napipaš novac, oduzmi joj ga!

DAUD: Meta ispred nas! Krećem!

KIRO: Puzeći naprijed!

DAUD: U naaapad!

Buka borbe i krikovi.

DAUD: Oh, razbila mi je glavu! Upomoć! Ranjen sam!

KIRO: Drž' se, stižem!

DAUD: Uđi u borbu prsa o prsa!

KIRO: Ulazim!

Brane se od udaraca.

DAUD: Mlatiš po meni!

KIRO: To je borba prsa o prsa, oprost!

DAUD: Pobjegla je! Iskopala mi je oči, ali naći ćemo mi nju!

KIRO: Je li imala poruku?

DAUD: Ne znam! Ne znam, ali izgleda da sam izliječen!

KIRO: Lažeš!

DAUD: Ne lažem. Kad sam je uhvatio, osjetio sam kako me je nešto prepolovilo... Pronaći ću je ja i svršiti s njom!

Svjetlo. Na vratima Fetisov i ostali.

FETISOV (strogo): Tko je napao pticu?

DAUD: Ona je prva napala... Ja sam je samo prepipao zbog poruke.

FETISOV: Stoj! Pozor! Ptice su lakoumne i prema tome bespomoćne. Očekujemo od njih poruku i spas, a kako ih dočekujemo? Nasiljem!? Imate li vi predstavu o tome kako bi Europa gledala na ovo? I kako ćemo je mi pogledati u oči, kad se pojavimo pred njom?

Kako ćemo pogledati u oči tim ljudima koji su nam poslali hranu kad smo umirali od gladi, odjeću kad smo umirali od hladnoće i nadu kad smo pali u očaj? Tim ljudima koji će nam poslati poruku po pticama i, kad je dobijemo, primiti nas kao braću. Zbog svega toga, ti ljudi nisu obični ljudi, već su anđeli!

Ulazi Pepa.

PEPA: Poruka! Poruka! Stigla je poruka! (*Drži u ruci malu ptčicu.*) Zaplela se u mrežu i već se počela smrzavati od studeni. Unijela sam je u toplo i napipala na njezinoj nozi poruku ispisanu na metalnom prstenu. Evo!

Fetisov uzima pticu i pozorno razgledava poruku.

HAČO: Ornitološki prsten... Piše nešto?

FETISOV: To je šifra.

HAČO: Piše E. 01/01.

KIRO (čita polako): E. 01/01.

FETISOV (dešifrina): E. Prvi. Prvi. (*Obraća se svima.*) Krećemo prvoga siječnja.

HAČO: Tek tako krećemo?

FETISOV: O zapovijedi se ne raspravlja! Jasno?

Zatamnjenje.

DOKTOR: To što mi je u prvom trenutku izgledalo nemoguće počelo je sa svakim proteklom danom postajati sve stvarnije. Izvukli su stari džip i prebojali ga u bijelo a na pokretnom poklopcu i vratima pojavila se plava oznaka UN-a. Disciplina se pojačavala iz dana u dan. Da bismo stigli obaviti sve na vrijeme, ustajali smo u 4.30 ujutro.

SEDMI PRIZOR

Na pozornici - karta Europe na kojoj je velikim crvenim strelicama označena marš-ruta. Pred kartom stoji Fetisov s pokazivačem.

FETISOV: Još jedanput o marš-ruti. Odavde prema Srbiji, pa Srbija - Mađarska, Mađarska - Slovačka, Slovačka - Češka, Češka - Njemačka, Njemačka - Francuska, Francuska - Strasbourg.

No, želim vas upozoriti da već prilikom ulaska u Srbiju možemo stupiti u kontakt s UN-om. A sada - o mogućim teškoćama. Prvo, u slučaju da nas zaustavi prometna policija.

HAČO: Nemoguće. Prometna policija neće nikada zaustaviti automobil sa oznakama UN-a.

FETISOV: Bravo. Dalje.

KIRO: Dalje je granica s koje će nas vratiti na provjeru putovnica.

FETISOV: Gospodo! Mi, gospodo, imamo osnivački dokument s kojim smo pridruženi UN-u, a poznato je da nitko ne može zaustaviti vojnu jedinicu Ujedinjenih naroda. Danas je 30. prosinac i mi smo konačno spremni. Sutra je 31. prosinac. Proglašavam ga danom za počinak i razmišljanje... Krećemo 31. prosinca u 24.00 sata. Slobodni ste.

Zatamnjenje.

DOKTOR: Oni su doista odlučili krenuti. Zna se da svaki veliki projekt ima slabu točku: ja bih mogao telefonirati iz ordinacije i sve osujetiti. Ali, tada bih uništio njihovu igru u kojoj su živjeli kao normalni ljudi te ih ponovno pretvorio u ljudske olupine kakvima su bili prije. I na koncu konca, tko može garantirati koja je igra doista prava? Je li to njihova mala igra ili pak velika igra svih onih koji se nazivaju normalnima. Naravno, krenut ću i ja da ih ne bi pokušali vratiti već na prvoj granici. Možda bi mi tamo netko dobro platio za moje informacije. Čak sam se već vidio kako ležim na stubama pred katedralom Cologne ili pod mostovima Seine - drogiran, bogat i neuznemiravan od ikoga. Fetisov je došao k meni 31. prosinca.

OSMI PRIZOR

Doktor, sasvim sam.

FETISOV: Dobar dan, gospodine doktore.

DOKTOR: Sjednite.

FETISOV: Zahvaljujem. (*Sjeda.*) Gospodine doktore, želim pred svima izraziti svoje poštovanje prema Vama koji niste uzeli učešće u ovoj stvari. Ja sam vojnik i mogu realno proci-

jeniti teškoće koje ste nam mogli i još uvijek možete stvoriti.

DOKTOR: Kao što vidite, nisam to učinio.

FETISOV: Vi, naravno imate i drugi izbor, ali mi nemamo. Mi moramo krenuti.

DOKTOR: Vjeruješ li da ćete uspjeti?

FETISOV: U čemu je problem?

DOKTOR: U tome da do tamo ima pet državnih granica, a vi nemate niti jedan dokument?

FETISOV: Pa što onda? A osnivački dokument?

DOKTOR: To je čista paranoja!

FETISOV: Ostati ovdje je gore i od paranoje. Svaki san i svaka velika inicijativa su paranoja, doktore.

DOKTOR: Velike inicijative rijetko uspijevaju...

FETISOV (*polako i razgovijetno*): Doktore, hoću - dakle mogu!

DOKTOR: Možda je... luđacima i Bog na pomoći.

FETISOV: Doktore, Bog pomaže jedino ljudima na ovom svijetu. Jer je i on bio lud kad ga je stvorio. I sad je zaljubljen u svoju pogrešku.

DOKTOR: Možda... ima logične veze...

FETISOV: Krećemo u ponoć. (*Salutira i izlazi.*)

DOKTOR (*sam*): Da krenem il' da ne krenem? Koga da slijedim: Yoricka ili Fortinbrasa? U svakom slučaju do sada sam uvijek slijedio normalne i ne bih rekao da sam stigao bogzna kamo. Niti u zemljopisnom, niti u bilo kojem drugom smislu...

DEVETI PRIZOR

Zatamnjenje u kojem se oglašava vojnička truba i bat teških vojničkih cokula. Iz tame dopiru glasne Fetisovljeve zapovijedi:

FETISOV: U vrstu - zbor! Na de-sno ravnaj-se! Pozor! Počni provjeru! Vodniče?

DAUD: Ovdje.

FETISOV: Antonova?

PEPA: Ovdje.

FETISOV: Ivanov?

HAČO: Ovdje.

FETISOV: Matejev?

MATEJ: Ovdje.

FETISOV: Penev?

KIRO: Ovdje.

FETISOV: Pozor! Na de-sno! Prema izlaznom punktu, stupaj! Stoj! Na lije-vo ravnaj-se! Pozor!

Scena se osvjetljava i vidimo ih sve postrojene pred bijelim džipom na kojem se vijori barjak UN-a.

FETISOV: Gospodo, pojavljujući se kao bojna jedinica UN-a, imat ćemo obvezu služiti se stranim jezicima. U tom smislu mogu reći da je moj materinji jezik ruski.

DAUD: Ja znam ciganski.

HAČO: Ja znam jedan monolog na engleskom: "To be or not to be..."

PEPA: Bit će ti bolje da šutiš...

HAČO: Šutjet ću, ali progovoriš li ti o Dunavskom mostu, svi će shvatiti, da smo ljudi.

PEPA: Tko je lud? Zar ja? Je li ovo dokument? Piše li ovdje da sam zdrava? Piše li?

FETISOV: Gospodo! Gospodooo! Vi niste ljudi, gospodo! Vi ste samo drugačiji od ostalih. Vi naprosto niste stvoreni za ovaj svijet, gospodo, jer je ovaj svijet stvoren za jednake. A naš pravi svijet postoji negdje i mi moramo vjerovati u to, jer je u Bibliji rečeno:

Blaženi oni koji stradaju!

Blaženi oni koji mole!

Blaženi oni koji plaču!

Blaženi oni siromašni duhom!

Mi smo sve to zajedno, braćo, i zato dodajmo ono što je izašlo iz božjih usta: "Blaženi oni koji su ljudi!" I vjerujemo u to, iako nigdje u "Povelji o ljudskim pravima" nema niti retka o pravima luđaka. Vi imate ovdje jedinstveno pravo na liječenje, da biste postali jednaki, jer su luđaci najnezaštićeniji i najnesretniji ljudi na ovom svijetu. Mi moramo pobjeći iz njega. U stvari, mi već bježimo, ali ne kao gubitnici. Mi ćemo pobjeći kao pobjednici. I uspjeh ćemo zato što smo drugačiji. Jasno?

Doktor, koji do toga trenutka sluša postrani, približava se Fetisovu.

DOKTOR: Gospodine pukovniče, dozvolite da se pridružim stroju.

FETISOV: Dozvoljavam, izvolite.

Svi plješču dok doktor staje na kraj vrste.

FETISOV: Na desno ravnaj se! Pozor! Gospodo vojnici, stupajte! Stupajte punim korakom!

Zatamnjenje.

DOKTOR: Granica se najlakše prelazi prvoga siječnja ujutro... Carinike nismo uopće vidjeli - vjerojatno su još uvijek ispraćali novogodišnju noć. Vojnici-graničari su odali počast pukovniku UN-a i poželjeli sretan put. U svanuće smo već putovali inozemstvom. Tamo se ljudi nisu dijelili na lude i normalne, nego na kršćane i muslimane. Sudbina će uvijek naći načina kako podijeliti ljude. Tisuće izbjeglica kretalo se prema istoku, a mi smo nastavili prema zapadu, odakle su ti ljudi dolazili, ili kako reče pukovnik: put u raj vodi kroz pakao. Kako smo se sve više primicali zapadu, tako smo susretali sve više jedinica s plavim kacigama s kojima smo razmjenjivali pozdrave. Na kraju smo se priključili jednoj dugačkoj autokoloni francuskih plavih kaciga te smo s njom krenuli na sjever. Nakon pet dana ušli smo u Strasbourg.

Nisu nas pustili u zgradu Europskoga parlamenta, pa smo zato poslali molbu poštom. Ovdje su ljudi veoma točni te su nam odgovorili nakon mjesec dana. Odgovorili su nam da nemaju takav zakon koji se odnosi na pitanje o samovoljnom pristupanju strane vojske njihovim snagama. Zbog istog razloga nisu nas mogli ni silom izbaciti. I tako smo ostali izvan zakona, iako smo bili u srcu Europe. Utaborili smo se u središtu Strasbourga, ispred katedrale, gdje svatko izvan zakona može naći utočište u hramu. Slava tebi, Bože!

DESETI PRIZOR

Svi sjede na zemlji s pognutim glavama i očajni. U tom trenutku glasno odjekuje tvrdi i uvjerljivi Fetisovljev glas.

FETISOV: Pozor! U vrstu - zbor!

Ispunjavaju komandu protiv volje.

FETISOV: Na de-SNO ravnaj - SE! Pooo-ZOR! Braćo, mi smo izborili veliku pobjedu. Prošli smo tisuće kilometara i stigli ovamo. To je ogroman podvig i to će nam dati nove snage da nastavimo naprijed. Najvažnije je na ovom svijetu da ustaneš i nastaviš dalje.

Pravi vojnik je vojnik do kraja svoga života i dok je živ uvijek pronalazi snage da ustane i nastavi dalje prema onom prelijepom svijetu za koji je stvoren. Jasno?

SVI: Da, gospodine pukovniče.

FETISOV: Za pobjedu - hura!

SVI: Hura!

FETISOV: Na desno ravnaj se! Pozor! Punim korakom naprijed! Jedan-dva, jedan-dva...

Prelaze u kolonu pojedinačno i stupaju u krugu oko Fetisova.

FETISOV: Stupaj na mjestu!

Ova komanda označava da se mora "lupati nogom" i nastaviti stupanje pod teškim zvukom vojničkih cokula.

FETISOV: Jedan-dva, jedan-dva... Zapjevajmo!

Pjevaju, stupajući.

FETISOV: Glasnije! Glasnije! Zbij redove! Lijeva, lijeva! Jedan-dva-tri! Lijeva, lijeva, jedan-dva-tri!

Fetisov više sve glasnije, nadglasavajući pjesmu, dok se na kraju ne uhvati za srce i stropošta na tlo. Drugi se spuštaju do njega te ga podižu. Fetisov u deliriju nastavlja vikati.

FETISOV: Mi ćemo pronaći taj prelijepi svijet. Pronaći ćemo ga, čak i ako ne postoji na Zemlji, jer ćemo ga nastaviti tražiti i nakon smrti. Svemir je beskonačan i nitko nije bio svugdje da bi dokazao kako takav svijet ne postoji. Pooo-ZOR! Na deee-SNOOO ravnaj - SE! Trčecim kora-KOM na-PRIJED!

Doktor mu ubrizgava morfij i Fetisov se smiruje na njihovim rukama. Zatamnjenje.

DOKTOR: Pukovnik se nije više želio probuditi. Dao sam mu posljednju ampulu morfija,

ali ne žalim za njom. Morfij mi više nije nužan. Fetisov me je naučio kako da dođem u isto stanje i bez droge - ono u kojem se dignoš i u tome ostaneš.

Sve se ovo dogodilo veoma davno, pred jednu, dvije ili tri godine - više se ne sjećam točno. U svakom slučaju bilo je to oko 2000. godine. Danas ne znam točno koji je datum i koji je mjesec, ali znam da je proljeće po tome što smo uhvatili pticu selicu, pa je Daud iskoristio priliku da po njoj pošalje pismo svojoj ženi.

Prizor u kojem svi zajedno puštaju pticu.

DAUD: Puštaj!

SVI: Puštaaaaaj!

HAČO: Odletjela je!

KIRO: Više se ne vidi!

MATEJ: Ja je vidim! Vidim je! Napušta Francusku! Već je u Njemačkoj!

HAČO: Njemačka-Češka...

KIRO: Češka-Slovačka...

PEPA: Slovačka-Mađarska...

MATEJ: Mađarska-Srbija...

SVI: Srbija... *(Križaju se.)* O, Bože! Sletjela je!

Zatamnjenje.

DOKTOR: I tako, budući da ne zna pisati Daud mi diktira pismo. Evo ga:

DAUD: "Draga! Pišem ti iz Francuske, s katedralnoga trga u Strasbourgu. Ovdje je sunčano, ali i kod vas je sigurno sunčano, jer kad je proljeće, sunčano je posvuda. Ovo je lijepo mjesto s dobrim ljudima. I zrak je čist, ali se samo od zraka ne živi. Nije u pitanju hrana - mi smo ovdje vojnici pa nam ljudi svaki dan daruju novac. Za Novu godinu ću vam poslati razglednicu kako bi se djeca razveselila. Sigurno su porasli... Oprosti, zaboravio sam upitati, imaju li novog tatu? Ako se pojavi neki tata, uzmi ga, jer bez tate se ne može živjeti - to mi je jasno. Mi se ovdje ne predajemo. Održavamo visoki borbeni moral i svaki dan u četiri redovito izvodimo strojnu obuku. Ljubim vas i volim.

Vaš voljeni suprug, tata - vodnik Šukriev.

EPILOG

Sat na katedrali otkucava četiri sata poslije objeda. Doktor, u izuzetnoj formi, stoji na sredini trga te zapovijeda glasno i ritualno:

DOKTOR: Da deee-sno ravnaaaj se! Pooo-zor!
Postrojba, stuuu-paj!

Vojnici stupaju sporim svečanim korakom. Naokolo buči i plješće gomila turista, a vrsta nastavlja svoje svečano stupanje. Jedan od njih silazi s pozornice i, zvečeci s kovanicama u plavoj kasići, odlazi između gledatelja u fojer.

* U prijevodu je korištena terminologija iz knjige *Opća pravila oružanih snaga*, a naročito iz dijela pod naslovom "Vježbovnik oružanih snaga", Ministarstvo Republike Hrvatske - Glavni stožer, Zagreb, 1992.